

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม นับว่าเป็นบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา ในอดีตที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาไม่ค่อยให้ความสำคัญและดำเนินการตามบทบาทนี้มากนัก เนื่องจากขาดนโยบายและแผนงานที่ชัดเจน รวมทั้งขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณทั้ง ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษามีความพร้อมด้านองค์ประกอบ ด้านความรู้และบุคลากร ซึ่งมีลักษณะที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์แก่สังคมได้เป็นอย่างมาก กลไกที่มีส่วนกระตุ้นในเชิงปรัชญาหรือแนวคิดที่สำคัญอันที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษา เริ่มหันมาสนใจ และดำเนินการด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมได้เป็นอย่างมาก กลไกที่มีส่วนกระตุ้นในเชิงปรัชญาหรือแนวคิดที่สำคัญอันที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษา เริ่มหันมาสนใจ และดำเนินการด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมเพิ่มมากขึ้น น่าจะได้แก่การวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2517 ซึ่งได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่พึงประสงค์ของชาติ โดยเน้นให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคม และสิ่งแวดล้อมที่ตนมีส่วนร่วมอยู่ แล้วนำความรู้ ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหาและเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น พร้อมทั้งเน้นเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2517) จากแรงกระตุ้นดังกล่าว ทำให้สถาบันอุดมศึกษาตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีการกำหนดนโยบายและแผนงานอันที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถขยายงานการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมออกไป มีการนำทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งบุคลากร อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาที่มีมาใช้ในการให้บริการ ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดสถาบันอุดมศึกษาแบบตลาดวิชาขึ้นมาใหม่ ในลักษณะของมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ เพื่อทำหน้าที่ให้การศึกษอบรม และให้บริการทางวิชาการแก่สังคมได้อย่างกว้างขวาง โดยเน้นการใช้สื่อการสอนทางไกลในรูปแบบต่าง ๆ โดยผู้เรียนไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียน ผู้สนใจที่จะศึกษาหาความรู้ สามารถศึกษาหาความรู้ได้ทุกหนทุกแห่งที่สื่อการสอนสามารถส่งไปถึงได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526)

นโยบายการให้บริการวิชาการ

การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมเป็นหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ สถาบันอุดมศึกษาจึงควรวางนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในทางปฏิบัติ โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายในการให้บริการ และลักษณะการดำเนินงานควรให้เหมาะสมกับระดับอุดมศึกษา เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนกับสถาบันการศึกษาที่ต่ำกว่า นอกจากนี้การให้บริการควรมีคุณค่าทางวิชาการ คือมีทั้งปริมาณและคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ซึ่งเป็นหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา ต้องติดตามดูภาวะของสังคมในท้องถิ่นว่าสังคมต้องการอะไร (ไพฑูรย์ พงสะบุตร, 2517) ตามแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ได้กำหนดนโยบายการอุดมศึกษา ในเรื่องของการบริการทางวิชาการแก่สังคมไว้ว่า ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาได้ดำเนินการกิจในด้านการสอน การวิจัย ค้นคว้า แต่งตำรา รักษา ศิลปวัฒนธรรม การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งงานหลักในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในช่วงของแผนนี้ ได้แก่ โครงการอบรม การบรรยาย การจัดนิทรรศการ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน รวมทั้งการให้บริการรักษาพยาบาลแก่ประชาชน

สำหรับในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ในส่วนการอุดมศึกษาได้กำหนดนโยบาย ในเรื่องของการบริการทางวิชาการแก่สังคมไว้ ในลักษณะของการปรับปรุงขยายงานเดิมที่ทำมาในแผนฯ 4 ว่า ขยายงานบริการทางวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นโดยเน้นการเผยแพร่ความรู้ การฝึกอบรมและการศึกษาต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524) และได้มีการกำหนดเป้าหมายและวงเงินด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมไว้ ทานองเดียวกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 คือครอบคลุมทั้งการบริการรักษาพยาบาลและบริการทั่วไป เช่น การจัดฝึกอบรม สาธิต นิทรรศการ การแสดงต่าง ๆ ทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ ควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนการสอนและการวิจัยพร้อม ๆ กันไป โดยจะขยายและพัฒนาระบบการบริการในมหาวิทยาลัยภูมิภาคให้สอดคล้องกับการพัฒนาทางด้านอื่น ๆ และส่งเสริมงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษา

ส่วนในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) สนับสนุนการบริการทางวิชาการแก่สังคมในทุกรูปแบบ มุ่งเน้นในการพัฒนาชนบท เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ครอบคลุมทั้งปรับปรุงการบริการสุขภาพของประชาชน และจัดให้มีความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เพื่อขยายการให้บริการ วิชาการแก่สังคมให้มากยิ่งขึ้น (คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2530)

ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัย ประเภทจำกัดรับนักศึกษาได้มีการสนองต่อนโยบายของรัฐ โดยได้มีการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการปฏิบัติ เกี่ยวกับการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมไว้ อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับความพร้อมของทรัพยากรและความถนัดของบุคลากร ที่สถาบันมีอยู่ และสอดคล้องกับสาขาวิชาที่จัดการเรียนการสอนของแต่ละสถาบัน เป็นหลักใหญ่ เช่น สถาบันที่มีทรัพยากรและบุคลากรทางด้านการแพทย์และด้าน สุขภาพอนามัย และมีโรงพยาบาลซึ่งใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและ ดำเนินการให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปควบคู่กันไปด้วย ก็จะมีการกำหนดนโยบาย ด้านการบริการสังคมไว้ในเรื่องของการให้การรักษายาบาล การให้คำปรึกษา และบริการตรวจสุขภาพ วางแผนครอบครัว การพัฒนาแหล่งเสื่อมโทรมและการ ให้บริการด้านสาธารณสุข การฝึกอบรม หรือประชุมวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงาน ดังกล่าว (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2530) สำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งอยู่ในส่วน ภูมิภาค ส่วนใหญ่จะมีการกำหนดนโยบายการให้บริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับ สาขาวิชาที่เปิดสอน และมีการเน้นพื้นที่ในการให้บริการภายในอาณาบริเวณภูมิภาค ที่สถาบันนั้นตั้งอยู่เป็นหลัก เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และสถาบันเทคโนโลยีการ เกษตรแม่โจ้เน้นการให้บริการแก่เกษตรกรในภาคเหนือ และบริเวณใกล้เคียงงาน ด้านการฝึกอบรมเกษตรกรและชาวเขา งานขยายพันธุ์พืช งานผสมเทียม งาน ส่งเสริมการเกษตร โดยการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้เพื่อช่วยในการเพิ่ม ผลผลิตการเกษตร รวมทั้งการจำหน่าย การตลาด เป็นต้น

ในส่วนนโยบายการให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้มี การจัดตั้งหน่วยงานระดับสถาบัน เพื่อประสานงานและรับผิดชอบส่งเสริมงาน ทางด้านบริการวิชาการแก่ชุมชนทั้งในระดับคณะและมหาวิทยาลัย จัดส่งเสริมให้

คณะต่าง ๆ มีโอกาสร่วมมือให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนในรูปโครงการพัฒนา
สมบูรณ์แบบ หรือโครงการที่มีลักษณะอำนวยความสะดวกแก่ท้องถิ่นในระยะยาวและ
ต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนให้คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยได้มีเวลาเพียง
พอจะดำเนินงานด้านบริการวิชาการแก่ชุมชนตามความเหมาะสม (กองแผนงาน
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2532)

ลักษณะของการให้บริการวิชาการ

การให้บริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษามีลักษณะของการ
ดำเนินงานอยู่หลายรูปแบบ ทั้งในรูปของงานการฝึกอบรม การประชุมปฏิบัติการ
การสัมมนา การบริการข่าวสารข้อมูล การให้คำปรึกษา แนะนำ การบรรยาย
การอภิปราย รวมทั้งรูปแบบของการให้การศึกษาต่อเนื่องทั้งในระบบและนอก
ระบบ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2530) และยังมีการออกปฏิบัติงานในท้องถิ่น (ไพฑูรย์
พงศบุตร, 2517) จากการวิจัยเรื่องงานการให้บริการสังคมของสถาบันอุดมศึกษา
ในจังหวัดมหาสารคาม ในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะการให้บริการมีความคล้ายคลึงกัน
แต่ที่แตกต่างออกไปจากของ ไพฑูรย์ พงศบุตร เช่น การบริการอุปกรณ์ งาน
อาสาพัฒนาและการจัดโครงการเฉพาะเรื่อง (วิลัน จุมปาแพด, 2520) ใน
ทำนองเดียวกัน กนก ไบบัว ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริการสังคมของสถาบัน
อุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงใต้เสนอแนะลักษณะการให้บริการวิชาการแก่สังคม
ดังนี้

1. การสอน สถาบันอุดมศึกษาสามารถสอนความรู้บางอย่างให้แก่
บุคคลภายนอกสถาบัน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความพร้อมของสถาบันนั้น ๆ
2. การฝึกอบรม เป็นบริการที่จัดเพื่อให้ผู้รับบริการได้รับความรู้
ความชำนาญ ด้านวิชาชีพ หรือวิชาทั่วไปที่จัดรวมเป็นกลุ่ม เพื่อความมุ่งหมาย
เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง
3. การจัดปาฐกถา สถาบันอาจเชิญให้ผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายเรื่อง
ใดเรื่องหนึ่งตามที่เห็นว่า เป็นประโยชน์แก่ผู้รับบริการ

4. การอภิปราย และการสัมมนา เป็นกิจกรรมที่สถาบันอุดมศึกษาทำอยู่ทั่วไปในขณะนี้ และได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอภิปรายหรือสัมมนาในหัวข้อที่เป็นที่สนใจของสังคมในขณะนั้น

5. การเผยแพร่เอกสารวิชาการทางสื่อมวลชน อาจจัดในลักษณะการบรรยาย อภิปราย การเขียนบทความ สถาบันอาจดำเนินการเองหรือให้สถาบันอื่นมาร่วมก็ได้

6. การจัดนิทรรศการทางวิชาการ เป็นลักษณะการให้บริการแบบหนึ่งที่ได้ได้รับความสนใจ

7. ออกปฏิบัติงานในท้องถิ่น เป็นการให้บริการไปถึงประชาชนโดยตรง โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนด้วย (กนก ใบบัว, 2524) นอกจากนั้น สมชาย วงษ์เกษม ได้เสนอแนะลักษณะการให้บริการที่ใกล้เคียงกัน แต่มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น การเป็นที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญ และการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน (สมชาย วงษ์เกษม, 2519)

นอกจากบริการสังคมของสถาบันอุดมศึกษาที่จัดขึ้นในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว สุรพล จันทราบัตน์ และ พร สุวรรณวาจกกสิกิจ (2522) ได้เสนอแนะความคิดเกี่ยวกับลักษณะของรูปแบบในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมไว้ดังนี้

1. จัดทำหลักสูตรการศึกษา หรือหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพที่ตรงตามความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น ให้มีลักษณะจบในตัว (Terminal Program) ซึ่งผู้เขียนสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้จากการเข้าศึกษาหรืออบรมระยะสั้นไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และพัฒนาอาชีพได้ทันที โดยไม่เสียเวลาในการประยุกต์มากนัก หากเป็นไปได้ควรให้การฝึกอบรมในความรู้ และวิธีการที่ทำได้เลย ในสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่นของผู้เข้ารับการอบรม

2. จัดทำโครงการนอกโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกอาชีพและทุกวัย เลือกสภาพวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล ครอบครัวและชุมชน การจัดหลักสูตรวิชาต่าง ๆ ให้ประโยชน์ซึ่งเป็นผู้รับบริการแสดงความต้องการว่าต้องการศึกษาวิชาใดบ้าง

3. จัดการประชุมทางวิชาการ การสัมมนา การอภิปราย โดยร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและเอกชน และให้ประชาชนทุกอาชีพเข้ามีส่วนร่วมด้วย เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เข้าร่วมประชุม สัมมนา หรืออภิปราย จะสามารถนำไปปรับใช้ในท้องถิ่นของตนได้

4. จัดนิทรรศการทางวิชาการ แสดงการสาธิตวิธี สาธิตผล เพื่อให้เห็นของจริง และเห็นความเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าเดิม และเห็นแนวทางว่าควรจะนำไปปรับใช้ในท้องถิ่นของตนหรือไม่

5. เผยแพร่ความรู้โดยผ่านทางสื่อมวลชน ใช้ระบบโทรคมนาคมทางไกลเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษา ให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน

6. จัดทำเอกสารเผยแพร่ในรูปแบบที่อ่านง่าย ใช้ได้จริงในสภาพท้องถิ่นนั้น

7. จัดรายการตอบปัญหาทางไปรษณีย์ และทางวิทยุกระจายเสียง

8. จัดโครงการนำอาจารย์ นิสิต นักศึกษาออกพัฒนาชนบท เข้าไปมีบทบาทพัฒนาบุคคลและสังคม โดยร่วมศึกษาร่วมทำงาน และร่วมแก้ไขปัญหาคู่ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรโดยบุคคลในชุมชนนั่นเอง

9. จัดโครงการเยี่ยมตามบ้านเรือน (Home Visiting) เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาด้านการประกอบอาชีพ และปัญหาด้านอื่น ๆ

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ ได้ศึกษาการดำเนินงานและพยายามวิเคราะห์งานบริการชุมชน ได้เสนอลักษณะการให้บริการชุมชนไว้ 4 ประการคือ

1. การเผยแพร่ความรู้ เป็นการให้ความรู้แก่คนภายนอกร่วมหาวิทยาลัย ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การบรรยาย อภิปรายต่าง ๆ การจัดพิมพ์หนังสือเผยแพร่ การที่อาจารย์ นิสิต นักศึกษา ออกไปให้ความรู้แก่ชุมชนชนบทหมู่บ้านและชุมชนนอกโรงเรียน เป็นต้น

2. การให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือ เป็นการให้ความรู้ที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยไปร่วมแก้ไขปัญหาคู่ชุมชน เช่น การเป็นวิทยากร เป็นที่ปรึกษาหน่วยงานของรัฐ และเอกชน เป็นต้น รวมทั้งให้การบริการทางด้านการวิจัยด้วย

3. การร่วมมือในการแก้ปัญหาชุมชน รูปแบบนี้เป็นรูปแบบเฉพาะของ

ประเทศที่กำลังพัฒนา ที่มหาวิทยาลัยทั่วไปมีส่วนโดยตรงกับการแก้ปัญหาของประเทศ เช่น ค่ายอาสาพัฒนา โครงการพัฒนาลุ่มแม่น้ำแม่กลอง โครงการโรงเรียนครูศาสตร์อุบัตม์ภัก เป็นต้น

4. การปรับปรุงสมรรถภาพของบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ งานบริการด้านนี้เป็นการฝึกอบรมสัมมนา จัดประชุมต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่นิยมกันทั่วไป (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2522)

สรุปแล้ว รูปแบบที่เป็นลักษณะหลักที่ใช้ในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน มีดังต่อไปนี้

1. การบรรยาย หรือ ปาฐกถา
2. การประชุมสัมมนา
3. การอบรมหรือฝึกปฏิบัติการ
4. การสาธิตหรือการทดลอง
5. เผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน
6. จัดนิทรรศการทางวิชาการ
7. การสอนกลุ่มสนใจเฉพาะเรื่อง

มหาวิทยาลัยกับงานการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน

ทบวงมหาวิทยาลัยได้มีวัตถุประสงค์เฉพาะเรื่องการส่งเสริม ให้สถาบันการศึกษาได้จัดบริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบต่าง ๆ ให้กว้างขวาง เน้นการศึกษาต่อเนื่อง การเผยแพร่ความรู้ การฝึกอบรม การให้ข่าวสารแก่ชุมชน ตลอดจนการประเมินผลการนำประสบการณ์ในการดำเนินงานมาใช้เพิ่มพูนคุณภาพทางวิชาการ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็ได้มีนโยบายตอบสนองตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวในรูปแบบและวิธีการแตกต่างกัน เช่นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้จัดตั้งสำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและให้บริการแก่ชุมชน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าถ้ามีหน่วยงานกลางจัดการในเรื่องนี้จะช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถให้บริการแก่ชุมชนได้จริงจัง และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(ปฐม นิลมานนท์, 2530) ส่วนมหาวิทยาลัยอื่น ๆ เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ก็ได้จัดตั้งองค์กรกลางเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว เช่นกัน ส่วนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็ได้มีการจัดให้บริการแก่ชุมชนเช่นเดียวกันกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ แต่ยังมีรูปแบบที่ไม่แน่ชัดและไม่มีศูนย์ร่วมติดต่อประสานงานกับศูนย์รวบรวมข้อมูล ศูนย์ประเมินผลการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนดังกล่าว ลักษณะของการให้บริการชุมชนจะเป็นลักษณะของแต่ละหน่วยงานต่างก็ทำไป ซึ่งพอจะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการวิชาการชุมชนจากฝ่ายเอกสารในรายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง อุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชนนภาคเหนือ (2524) ได้ดังนี้

คณะเกษตรศาสตร์ ได้จัดงานอบรมเจ้าหน้าที่ส่งเสริม และเกษตรกร ชี้นำ งานอบรมนักวิชาการเกษตร งานส่งเสริมพัฒนาหมู่บ้าน งานวิเคราะห์ดิน บัญ และน้ำ งานวิจัยโรคและแมลง ผักอบรมชาวเขาของสถานีขุนช่างเคี่ยน และ สนับสนุนวิทยากรแก่โครงการฝึกอบรมต่าง ๆ

คณะทันตแพทยศาสตร์ ได้จัดงานฝึกอบรมพิเศษแก่ชุมชน เรื่อง อบรมครู ครงเรียนระดับประถมศึกษาของจังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง การสอนทันตสุขศึกษาและ ผักอบรมเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล "เวชกร" จัดบริการเผยแพร่เอกสาร ทางวิชาการของคณะทันตแพทยศาสตร์ และเผยแพร่วิทยากรทางสื่อมวลชน ทาง โทรทัศน์และวิทยุ ตลอดจนบริการทันตกรรมเคลื่อนที่และจัดคลินิกทางทันตกรรม ในคณะเพื่อบริการประชาชน

คณะเทคนิคการแพทย์ ได้จัดงานอบรมทางวิชาการด้านรังสีวินิจฉัย ระยะสั้น จัดพิมพ์วารสารเทคนิคการแพทย์เพื่อเผยแพร่ทางวิชาการ ตลอดจนถึง ให้บริการผู้ป่วยพิการทางร่างกายและจิตใจ โดยสอนหรือฝึกหัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการใช้เครื่องอุปกรณ์ และชั้นสูตรทางห้องปฏิบัติการ 4 สาขาวิชา คือ คลินิก- ไม้โรคสรีรคป เคมีคลินิก จุลชีววิทยาคลินิก

คณะพยาบาลศาสตร์ ได้ให้บริการอนามัยทั่วไปแก่ประชาชนตามหมู่บ้าน และโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ จัดงานฝึกอบรมให้ความรู้ด้าน อนามัยแก่ แม่บ้านชนบท ครูโรงเรียนประถม สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ ประชาสงเคราะห์ พนักงานผู้ช่วยโรงพยาบาลต่าง ๆ อบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับ

พยาบาลจิตเวช การบริการการพยาบาล วิชาพฤกษศาสตร์ฯ จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้ตามโรงเรียนและทางสื่อมวลชน สัมมนาคุณาจารย์ ผู้ตรวจการ หัวหน้าตึก ตลอดจนอบรมความรู้แก่พยาบาลในภาคเหนือ

คณะแพทยศาสตร์ ส่วนใหญ่จะเน้นการให้บริการเกี่ยวกับการตรวจ และรักษาบริการด้านสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น การจัดอาจารย์ไปเป็นวิทยากรให้แก่ส่วนราชการต่าง ๆ จัดนิทรรศการเกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ตลอดจนอบรมแพทย์ฝึกหัดประจำหมู่บ้าน หมออาสาหมู่บ้าน นักเรียนผู้ช่วยพยาบาลตำบล เผยแพร่เอกสารจุลสารเกี่ยวกับการรักษาโรค เป็นต้น

คณะเภสัชศาสตร์ ให้บริการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเรื่องยาตามโรงเรียน และสถาบันต่าง ๆ ให้ความรู้ทางโรครักษณ์ วิทยุ ตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องโรคและยา ตลอดจนจัดนิทรรศการจัดพิมพ์วารสารและหนังสือพิมพ์ เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องยา เป็นต้น

คณะมนุษยศาสตร์ได้จัดงานอบรมมัคคุเทศก์อาชีพ มัคคุเทศก์อาสาสมัครร่วมกับ ททท.อบรมภาษาอังกฤษแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อบรมบรรณารักษ์แก่ครูตามโรงเรียนต่าง ๆ ให้ความรู้ทางด้านจิตวิทยา จิตเวช ตามโรงพยาบาลต่าง ๆ และได้จัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการเป็นครั้งคราว ตลอดจนส่งกระจายเสียงเผยแพร่ข่าวสารทางสถานีวิทยุเสียงสื่อสารมวลชนระบบ เอฟ เอ็ม เป็นต้น

คณะสังคมศาสตร์ให้บริการความรู้ด้านวิชาชีพ เช่น การบัญชี และบริหารธุรกิจแก่เจ้าหน้าที่ของสำนักบริการอุตสาหกรรมภาคเหนือ ธนาคารออมสิน จัดสัมมนาและฝึกอบรมให้แก่บุคคลภายนอกเกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการ เช่น เกี่ยวกับภาษีอากร การใช้แผนที่ การวิจัยเฉพาะสาขาแก่ข้าราชการ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ จัดบรรยายวิชาการแก่สถาบันการศึกษา โรงเรียนต่าง ๆ และชุมชน ให้บริการวิชาการแก่ชุมชนโดยผ่านสื่อมวลชนทางโรครักษณ์ วิทยุ เกี่ยวกับด้านกฎหมายเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน

คณะวิศวกรรมศาสตร์ให้ความรู้และแนะนำหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนเกี่ยวกับระบบไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ การทดลองวัสดุก่อสร้างทุกชนิด ทดลองสภาพการรับน้ำหนักของดิน การทำแผนผังโครงสร้าง การออกแบบ การสร้าง เครื่องมือกล สูปน้ำ เครื่องกำเนิดไฟฟ้า เครื่องกลทางการเกษตร

คณะวิทยาศาสตร์ ได้จัดงานเผยแพร่ความรู้ เรื่องราวของวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ชุมชน ทางสื่อมวลชนและบริการให้คำปรึกษาทางไปรษณีย์ จัดอบรมสัมมนาแก่ผู้สอนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และสอนการฝึกทำอุปกรณ์การสอนให้แก่โรงเรียนหรือหน่วยงานที่ต้องการ อดยาศัยวัสดุท้องถิ่น

คณะศึกษาศาสตร์ได้จัดงานฝึกอบรมช่างเสริมอาชีพในหลักสูตรระยะสั้นแบบกลุ่มสนใจ อบรมเยาวชนผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัครฝ่ายการศึกษาออกโรงเรียนฝึกอบรมผู้บริหารโรงเรียน และครู เกี่ยวกับหลักการทางวิชาการด้านวิธีสอน การทำอุปกรณ์ประกอบการสอน จัดมีการบรรยายด้านวิชาการตามสาขาวิชา จัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการ และจัดทำเอกสารเผยแพร่ข่าวสารความรู้ เป็นต้น

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดบริการให้การศึกษา ฝึกอบรม/สัมมนาและเผยแพร่วิชาการแก่บุคคลของรัฐวิสาหกิจ ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนทั่วไป ผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบของเอกสาร บทความ วิทยุ หนังสือพิมพ์ บริการเชิงวิชาชีพ การให้คำปรึกษาทางวิชาการ ตลอดจนงานบริการด้านต่างๆ โดยการนำเครื่องมืออุปกรณ์เท่าที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด เป็นต้น

จากเอกสารในรายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาชุมชนในภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2524) จะเห็นได้ว่าแต่ละหน่วยงานของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดทำมีงานบริการวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การฝึกอบรม การสัมมนา การร่วมมือทางวิชาการแก่โครงการพัฒนาต่าง ๆ การให้บริการด้านรักษาพยาบาลและสาธารณสุข การเผยแพร่วิชาการโดยผ่านสื่อมวลชน การให้คำปรึกษาแนะนำหน่วยงานของรัฐ และเอกชนเกี่ยวกับด้านวิชาการ ด้านเทคนิค และเทคโนโลยีต่าง ๆ ตลอดจนการให้บริการส่งเสริมอาชีพในหลักสูตรระยะสั้น และการให้บริการชุมชนในแง่อื่น ๆ แต่การให้บริการวิชาการในสภาพดังกล่าว ยังมีลักษณะการดำเนินงานที่กระจัดกระจาย ทำให้เกิดปัญหาในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านงานบริการวิชาการ การประสานงาน การกำหนดนโยบาย การดำเนินงาน ขาดเป้าหมายที่แน่นอน และไม่เป็นการต่อเนื่อง อาจไม่สอดคล้องกับลักษณะของการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน ตามผลงานที่ปรากฏของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงไม่เด่น และไม่ก่อให้เกิดภาพรวมในการดำเนินงานบริการวิชาการแก่ชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ได้มีผู้ทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับงาน การให้บริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคมของสถาบัน และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ดังเช่น

สุธรรม อารีกุล (2517) ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของมหาวิทยาลัย ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชาติ ผลของการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีบทบาทในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนแตกต่างกันไป 4 รูปแบบ คือ รูปแบบที่บรรจุเข้าในหลักสูตร การเรียนการสอน ให้การอบรมทาง วิชาการ เข้าดำเนินการพัฒนาหรือร่วมในการพัฒนา และเป็นที่ยปรึกษาหารือ เข้าร่วมในการบริหาร หรือกำหนดนโยบายอันสำคัญของรัฐ รูปแบบดังกล่าวอาจจะอยู่ ในลักษณะผสมผสานกัน และมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง เน้นการให้บริการวิชาการไม่ เหมือนกัน

ในส่วนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สวัสดิ์ บรรเทิงสุข และคณะ (2529) ได้ศึกษาและวิจัย เรื่องบทบาทของมหาวิทยาลัยในการให้บริการชุมชน: ศึกษา เฉพาะกรณี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งผลของการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ได้ให้บริการด้านสาธารณสุขมากที่สุด โดยบริการเรื่อง การพยาบาล รองลงมาคือ เรื่อง ทันตอนามัย จิตเวช และเทคนิคการแพทย์ และจากการ สืบหาความต้องการของชุมชนพบว่า

ด้านสาธารณสุข ความต้องการที่ขอรับบริการมากที่สุดคือ การสุขาภิบาล อันดับสองคือเรื่องโภชนาการ อันดับสามเรื่องยาและเวชภัณฑ์

ด้านเกษตร ความต้องการที่ขอรับบริการมากที่สุดคือ เรื่อง เทคนิคการ ปลูกพืช การขยายพันธุ์พืช การเพิ่มผลผลิต และการปรับปรุงคุณภาพพืช การกำจัด โรคพืชและศัตรูพืช อันดับรองลงมาคือ เรื่องความรู้ทั่วไปในการเกษตร และการ จัดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

ด้านการศึกษา ความต้องการที่ขอรับบริการมากที่สุดคือ เรื่องความรู้ ทางหลักสูตรและวิธีสอน เรื่องสื่อการสอนเป็นอันดับสอง เรื่องบริหารการศึกษา เป็นอันดับสาม

ด้านเศรษฐกิจ-สังคม ความต้องการที่ขอรับบริการอันดับแรก คือ เรื่องพัฒนาชนบท อันดับรอง ๆ ลงมาคือ เรื่องความรู้พื้นฐานการประกอบอาชีพ และอุตสาหกรรมในครัวเรือน

ส่วนด้านอื่น ๆ ซึ่งสามารถจำแนกเป็นเรื่อง ๆ ตามลำดับความต้องการ ได้ดังนี้ อันดับแรก เรื่องวิชาชีพ อันดับที่สองคือ เรื่องความรู้การบริการงาน และ อันดับสามคือ เรื่องการวางแผนสำรวจแหล่งแร่

ซึ่งต่อมา พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ (2529) ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาเชิง วิเคราะห์ ปัญหาและความต้องการการให้บริการวิชาการแก่สังคมของภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2529 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชน 97% มีความ เห็นว่ามหาวิทยาลัยให้บริการวิชาการได้อย่างดี เนื่องจากทรัพยากรที่มีความรู้ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นสถาบันชั้นสูงในภาคเหนือ และลักษณะการบริการ วิชาการที่ประชาชนต้องการ คือ การเผยแพร่วิชาการในรูปของเอกสาร การฝึกอบรม ๓ ท้องถิ่นของประชาชน การเผยแพร่วิชาการโดยสื่อมวลชน การฝึกอบรม ๓ มหาวิทยาลัยด้วย สำหรับความต้องการด้านวิชาการนั้น

อันดับที่หนึ่ง ได้แก่ วิชาการพัฒนาการเกษตรกรรม

อันดับที่สอง ได้แก่ สาขาการศึกษา ประชาชนมีความต้องการในการ พัฒนาการศึกษา เช่น สาขาอาชีพ สาขาการศึกษาขั้นสูง และการศึกษาระดับ พื้นฐาน

อันดับที่สาม ได้แก่ ด้านสาธารณสุข เช่นการวิจัย การรักษาพยาบาล เบื้องต้น

อันดับที่สี่ ได้แก่ การปกครองและพัฒนาสังคมกับการปรับตัวเองเข้ากับ สถานการณ์ เป็นต้น

ซึ่งผลการวิจัยของ พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เบลล์ (Bialse) กล่าวไว้ว่า มหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพื่อเผยแพร่ความรู้ไปยังชุมชน โดยการอบรมส่งเสริมการประกอบอาชีพให้ แก่เกษตรกร ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชนต่าง ๆ

รุ่ง พูลสวัสดิ์ (2530) ได้วิจัย เรื่องการศึกษาภารกิจที่สำคัญของมหาวิทยาลัยในทัศนะของนักการศึกษา นักธุรกิจ ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาส่วนท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งสรุปผลของการวิจัยไว้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่นิยมพัฒนาภาคเหนือ มีความรู้ความเข้าใจในภารกิจหน้าที่ที่สำคัญของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีตำแหน่งงานกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย แต่ขาดการรับข่าวสารประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ในด้านการเรียนการสอน การบริการสังคมและชุมชน การศึกษาค้นคว้าวิจัย และการทุนบำรุงศิลปวัฒนธรรม จากมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง ส่วนในด้านบริการสังคมและชุมชนนั้น ประชาชนยังมีความต้องการรับบริการ จากมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่องไม่เฉพาะเจาะจงในด้านการศึกษา การสาธารณสุขพื้นฐาน การรักษาพยาบาล การรักษาสุขภาพอนามัย ฯลฯ เป็นต้น

ต่อมาทบทวนมหาวิทยาลัย (2530) ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา จึงได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทและสัมฤทธิ์ผลของสถาบันอุดมศึกษาของไทยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสรุปผลการวิจัยได้ว่า การบริการทางวิชาการแก่สังคมยังมีลักษณะประสานงานจากหน่วยงานย่อย โดยผ่านกลุ่มไม่เป็นทางการคือ การประสานงานจะเป็นไปในรูปแบบกระจายกระจาย โดยหน่วยงานระดับย่อย เช่น ภาควิชา คณะ เป็นผู้ดำเนินงานติดต่อเอง และเมื่อเสร็จสิ้นโครงการที่ติดต่อแล้วก็มิได้เก็บข้อมูลในการติดต่อประสานงานไว้อย่างเป็นระบบ การติดต่อประสานงานขึ้นอยู่กับผู้บริหาร หน่วยงานนั้นอีกด้วย เช่นผู้บริหารหน่วยงานมีความกว้างขวางในวงการและมีความสามารถ ความถนัดในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก สถาบัน ในช่วงการบริหารนี้ หน่วยงานก็จะมีการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกมีความกว้างขวางมากด้วย เมื่อโครงการติดต่อเสร็จสิ้นก็มิได้มีการประเมินผล และเผยแพร่โดยเฉพาะโครงการที่ติดต่อประสานงานกับต่างประเทศ ส่วนมากช่องทางและวิธีการติดต่อก็จะขึ้นอยู่กับบุคคลหรือหน่วยงานย่อยมากกว่าสถาบัน ด้วยสาเหตุดังกล่าว สถาบันจะมีองค์กรหรือหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกโดยเฉพาะ เพื่อจะได้รวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ และจะได้เป็นผู้แทนสถาบันในการประสานงานเพื่อให้บุคคลภายนอกได้เข้าใจหลักการ และวัตถุประสงค์ของสถาบันอย่างชัดเจน

ในปี พ.ศ. 2530 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ได้เสนอผลงานการวิจัย เกี่ยวกับการให้บริการสังคมและชุมชนของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และได้พบว่าสาขาวิชาที่ให้บริการกับลักษณะของการให้บริการโดยทั่วไปแล้ว มหาวิทยาลัยเกือบทุกแห่งมักจะให้บริการทางด้านสาขาวิชามนุษยศาสตร์ และทางสังคมศาสตร์มากกว่าการให้บริการในทางสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และลักษณะการให้บริการนั้นจะเน้นไปในลักษณะการใช้หลักสูตรการเรียนการสอน เป็นแกนนำนิสิตนักศึกษาไปในตัว ซึ่งมีมากถึงประมาณร้อยละ 55 ของการให้บริการทั้งหมด ส่วนการให้บริการทางด้านการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเพื่อชุมชนมีประมาณร้อยละ 10 และที่เหลือเป็นการให้บริการทางด้านอื่น ๆ อีกประมาณร้อยละ 35 อย่างไรก็ตาม การให้บริการวิชาการดังกล่าวจะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถจะนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับภารกิจหน้าที่สำคัญของมหาวิทยาลัย ภายใต้การสนับสนุนจากงานมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพื่อนำมาปรับปรุงการจัดการงานบริการวิชาการเพื่อให้เป็นระบบอันที่จะพัฒนาชุมชนต่อไป

และในปี พ.ศ. 2534 สุชาติ ทองสุภผล ได้ศึกษางานบริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตามการรับรู้ของผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ และผู้รับผิดชอบโครงการ พบว่า ทั้งผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ และผู้รับผิดชอบโครงการ มีความคิดเห็นและรับรู้ว่ เกือบทุกหน่วยงานในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เห็นความสำคัญของงานบริการวิชาการ โดยจัดให้บริการตามความรับผิดชอบ และลักษณะของสาขาวิชาที่สอน ตามความถนัดของผู้ให้บริการเอง ซึ่งมองเห็นว่าลักษณะของการจัดการ เป็นไปในรูปแบบที่ต่างคนต่างทำ น่าจะมีหน่วยงานกลาง หรือองค์กรกลางที่รับผิดชอบในด้านการจัดการดังกล่าว ซึ่งข้อมูลความคิดเห็นนี้สอดคล้องกับข้อสังเกตที่คณะกรรมการส่งเสริมงานบริการวิชาการแก่สังคม ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2528) และ อาวุธ ศรีสุกรี (2529) ได้กล่าวถึงปัญหาในการให้บริการชุมชนว่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ขาดหน่วยงานกลาง ของมหาวิทยาลัยที่มีหน้าที่ในการประสานงาน สนับสนุน ติดตามประเมินผลงาน และส่งเสริมงานบริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ได้แสดงถึงความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษา ในอันที่จะนำความรู้เพื่อเผยแพร่ต่อชุมชน

ซึ่งลักษณะของการให้บริการ และการจัดการ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ก็โดยนำข้อเสนอแนะจากงานดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นกระจกสะท้อนให้มหาวิทยาลัย ได้รับข้อมูลต่าง ๆ ทั้งด้านที่ดีและไม่ดี เพื่อที่มหาวิทยาลัยจะได้เข้าไปพิจารณา ปรับปรุงเพิ่มเติมให้มีความเหมาะสมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการที่จะพัฒนา งานบริการวิชาการแก่ชุมชนให้มีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของ ชุมชนต่อไปในอนาคต

เบลล์ (Bialse, 1964) ได้วิจัยเรื่อง Role of University in National Development Planning สรุปได้ว่า มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพื่อเผยแพร่ความรู้ไปยังชุมชน โดยการอบรมส่งเสริมการประกอบอาชีพให้แก่เกษตรกร ตลอดจนการเผยแพร่ ความรู้ทางสื่อมวลชนต่าง ๆ

ต่อมาคลาร์ค (Clark, 1965) ได้ทำการศึกษา ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในทัศนะของชุมชน โดยผู้วิจัยได้ พยายามเน้นภารกิจที่สำคัญของมหาวิทยาลัย ซึ่งจะต้องทำหน้าที่ที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) ต้องมีภาระหน้าที่ที่สำคัญทางด้าน การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและความรู้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานด้านการสอน (2) การแสวงหาความรู้ ประสพการณ์และความก้าวหน้าทางวิชาการ ซึ่งได้แก่งานการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และ (3) ภาระ หน้าที่ในด้านบริการสังคมและชุมชน โดยการนำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง และหลังจากนั้น เพอร์กินส์ (Perkins, 1973) ก็ได้ทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัยในเรื่องนี้เกี่ยวกับบทบาท หน้าที่และภารกิจของมหาวิทยาลัยอีกว่า ภารกิจทั้ง 3 ประการของมหาวิทยาลัย ที่ดำเนินการบริหารงานอยู่นี้ ควรจะมีความสำคัญเท่าเทียมกัน โดย เพอร์กินส์ ชี้ให้เห็นว่าภารกิจทั้ง 3 นี้ มหาวิทยาลัยทั้งหลายจะต้องรักษาความสมดุลย์ไว้ ให้ได้ หากมหาวิทยาลัยขาดความสมดุลย์ส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง ก็จะทำให้มหาวิทยาลัยนั้นขาดแรงยึดเหนี่ยวภายใน ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความล้มเหลว ในการบริหารงาน หรือการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยโดยส่วนรวม และขั้น สุดท้ายไม่สามารถจะบรรลุเป้าหมายและนโยบายที่ต้องการได้

บทบาทในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน บีเวอร์รี (Beverly, 1970) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาและกิจกรรมในการบริการชุมชน พบว่า เมื่อสถานศึกษาจัดดำเนินการบริการทางด้านวิชาการแก่ชุมชน ผู้ให้บริการจะมีภาระมากขึ้น คือ จะต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน มีการปรึกษาหารือร่วมกับผู้นำชุมชน มีการวางแผนเพื่อการดำเนินงาน ซึ่งการบริการชุมชนจะต้องทราบความต้องการของชุมชน เพื่อการพัฒนาหลักสูตรให้สามารถบริการชุมชนได้ตามความต้องการ และการวิจัยเกี่ยวกับงานบริการชุมชนจะทำให้มองเห็นแนวโน้มในการพัฒนาหลักสูตร ดังนั้นควรมีการวางแผน มีการติดตามผล และศึกษาความคิดเห็นของผู้รับบริการ ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ และควรนำเอาวิทยาการใหม่ ๆ มาแนะนำแก่ประชาชนด้วย

ในเรื่องความสำคัญของงานบริการวิชาการแก่ชุมชน ชาร์ล (Charles, 1972) ได้พยายามศึกษา ค้นคว้า และวิจัย โดยเน้นความสำคัญของการให้บริการชุมชน และกล่าวสรุปว่า อาณาบริเวณของมหาวิทยาลัยก็คือ อาณาเขตของรัฐ มหาวิทยาลัยควรจะได้ตระหนักภาระหน้าที่และบทบาทในการขยายงานด้านการให้บริการชุมชนอย่างกว้างขวางมากขึ้น และในเวลาเดียวกันก็ได้นำทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยในด้านการให้บริการชุมชนว่านับวันแต่จะมีความสำคัญและขยายงานออกไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้เพราะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าการศึกษาเป็นพื้นฐานและมีส่วนในการช่วยปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น เมื่อสังคมพัฒนานั้น ย่อมหมายถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนพลเมืองในสังคมหรือชุมชนนั้นย่อมดีขึ้น เพราะได้รับการศึกษาดีและพร้อมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและสังคมได้ในอนาคต สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ หากมหาวิทยาลัยจะดำเนินการก็คงไม่ยากนัก หากได้มีโครงการในด้านการให้บริการแก่สังคมและชุมชนให้แพร่หลายอย่างกว้างขวางมากขึ้น

สำหรับจุดมุ่งหมายของงานบริการวิชาการแก่ชุมชน ลิตเติล (Little, 1975) ได้ศึกษาจุดมุ่งหมายของโครงการบริการชุมชน ของวิทยาลัยชุมชนฟลอริดา โดยใช้ผู้บริหาร 28 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การบริการแก่ชุมชน ควรจะให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ควรจัดลักษณะการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอันดับแรก อุปสรรคและปัญหาในการดำเนินงานคือ ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น

และขาดการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบีเชอร์รา (Becerra, 1974) พบว่า การดำเนินงานควรได้รับความร่วมมือในระดับสถาบันคือ อาจารย์ หรือคณะ หรือผู้บริหารภายในสถาบัน และต้องได้รับความร่วมมือจากภายนอกสถาบัน มีตัวแทนชุมชนที่มาจากกลางทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการศึกษา ตามหน้าที่ บทบาท และนโยบายที่วางไว้

ในส่วนความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับงานบริการวิชาการ เมอร์ฟี (Murphy, 1975) ได้ศึกษาบทบาทของอาจารย์ที่มีต่อการให้บริการทางวิชาการ แก่ชุมชนของสถาบันอุดมศึกษาในเมืองบัลติมอร์ พบว่า งานบริการชุมชนที่ดำเนินการไปแล้วนั้น เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชน สถาบันการศึกษายังได้รับประโยชน์ในการปรับปรุงการสอน การวิจัย และการพัฒนาคุณภาพของสถาบัน

ต่อจากนั้น ทาลมาดจ์ (Talmadge, 1976) ได้สำรวจงานบริการชุมชนในชนบท พบว่า หัวหน้าโครงการไม่มีเวลาเพียงพอที่จะอุทิศให้กับงานบริการชุมชน สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีโครงการในการแก้ปัญหาของชุมชนงบประมาณจัดทำให้ไม่แน่นอน สถาบันฯ มีโครงการด้านต่าง ๆ มากมาย และมีการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน

จากงานวิจัยเหล่านี้ย่อมสนับสนุนข้อความที่กล่าวมาแต่ต้นว่า งานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย เป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งที่มีแนวโน้มว่าจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เพราะสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม จึงต้องรับใช้สังคมตามกำลังความสามารถ และความพร้อมควบคู่ไปกับภารกิจด้านอื่น ๆ และโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค ดังนั้น งานพัฒนาชุมชนย่อมมีความสำคัญมาก เพื่อให้การบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีลักษณะที่ผสมผสานสอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของประชาชน ในปัญหาที่สลับซับซ้อน เช่น มีปัญหาความยากจน ปัญหาสุขภาพอนามัย ในขณะที่เดียวกัน ขาดความรู้ความเข้าใจด้านอาชีพ เป็นต้น จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่จะเข้าไปช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว หากมีการร่วมมือกันระหว่างภายในสถาบัน และภายนอกสถาบัน ได้แก่หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ก็จะทำให้ตอบสนองนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ สำหรับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้มีบทบาท

ในการให้บริการวิชาการของชุมชนภาคเหนือด้วย หากแต่ว่าการดำเนินงานดังกล่าวยังมีรูปแบบที่ไม่ชัดเจน ประกอบกับสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางด้านวิชาการและเทคโนโลยี ความเป็นอยู่ของประชาชนเปลี่ยนไปจากเดิม ผู้ที่ปรับตัวไม่ทันจะเกิดความล้าหลัง ในขณะที่เดียวกันจะเกิดช่องว่างระหว่างสังคมมากขึ้น และในบางครั้งการปรับตัวให้ทันกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีก็ก่อให้เกิดผลเสีย เนื่องจากเทคโนโลยีเหล่านั้นไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ สถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นตัวก่อให้เกิดความรู้และเทคโนโลยี จำเป็นต้องช่วยทำให้ประชาชนสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง ดังนั้นผู้วิจัยซึ่งมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการงานบริการวิชาการ วิทยาสัย เอกสารและงานวิจัยข้างต้นเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อนำผลของงานวิจัยมาใช้ปรับปรุงการจัดการงานบริการวิชา เพื่อสนองความต้องการของชุมชนต่อไป อีกทั้งเพื่อเสนอแนวระแนมการจัดการงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในอนาคตอีกด้วย